

USTAWA

z dnia

o zmianie ustawy o ochronie zwierząt

Art. 1. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 122, 1123 i 2245), wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 pkt 20 otrzymuje brzmienie:

„20) „zwierzętach wykorzystywanych do celów specjalnych” – rozumie się przez to zwierzęta, których profesjonalna tresura oraz używanie odbywa się na podstawie odrębnych przepisów, regulujących szczegółowe zasady działania jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i innych formacji oraz podmiotów podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Służby Więziennej, Krajowej Administracji Skarbowej, Straży Ochrony Kolei, straży gminnych, jednostek ratownictwa oraz regulujących zasady szkolenia i wykorzystania psów – przewodników osób ociemniałych;”;

2) w art. 17:

a) po ust. 1 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. Zabronione jest wykorzystywanie w celach widowiskowych zwierząt wolno żyjących (dzikich) lub należących do gatunków takich zwierząt urodzonych i wychowanych w niewoli, za wyjątkiem ogrodów zoologicznych lub podobnych miejsc służących obserwacji zwierząt.”,

b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Tresura zwierząt do celów widowiskowych i specjalnych nie może być prowadzona w sposób powodujący ich cierpienie.”,

c) ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Zabrania się działalności menażerii objazdowych, a także organizowania i prowadzenia występów cyrkowych z udziałem zwierząt lub

podobnych pokazów, związanych z wykorzystywaniem zwierząt w celach rozrywkowych.”,

3) art. 18 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Zwierzęta wykorzystywane do celów widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych mogą być przetrzymywane, hodowane i prezentowane jedynie w stadninach, ogrodach zoologicznych lub podobnych miejscach służących obserwacji zwierząt albo w miejscach przeznaczonych dla zwierząt wykorzystywanych do celów specjalnych, pod nadzorem Inspekcji Weterynaryjnej.”;

4) po art. 18 dodaje się art. 18a w brzmieniu:

„18a. 1. Opiekunowi zwierzęcia wykorzystywanego do celów specjalnych, które na mocy decyzji właściwego organu zostało wycofane ze służby, przysługuje miesięczne świadczenie na jego utrzymanie, pochodzące ze środków tego organu, wypłacane do czasu zgonu tego zwierzęcia.

2. Organ, który wydał decyzję o wycofaniu zwierzęcia ze służby, ma prawo do kontroli sposobu wykorzystania świadczenia, o którym mowa w ust. 1, w tym prawo do jego cofnięcia oraz prawo do odebrania zwierzęcia, w przypadku stwierdzenia niehumanitarnego traktowania zwierzęcia lub braku należytej pielęgnacji albo braku zapewnienia właściwych warunków bytowania.

3. Rada Ministrów określi w drodze rozporządzenia wysokość świadczenia, o którym mowa w ust. 1 oraz zasady jego wypłacania, w tym wzór wniosku opiekuna o jego przyznanie.”;

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, za wyjątkiem art. 1 pkt 2, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2022 roku.

UZASADNIENIE

Projekt nowelizacji ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt zmierza do wprowadzenia trzech elementów w postaci:

- 1) świadczenia dla zwierząt wycofanych ze służby z jednoczesnym poszerzeniem katalogu podmiotów, które korzystają ze zwierząt w celach specjalnych;
- 2) zakazu wykorzystywania zwierząt w cyrkach lub do celów rozrywkowych.

Zmiana brzmienia pkt. 20 art. 4 aczkolwiek niewielka ma na celu bardziej precyzyjne wskazanie rodzajów formacji i podmiotów, które wykorzystują zwierzęta do celów specjalnych.

Doprecyzowaniu podlega także kwestia wykorzystywania zwierząt do celów widowiskowych, które powinny odbywać się wyłącznie w ogrodach zoologicznych lub w podobnych miejscach służących obserwacji zwierząt (np. fokarium lub oceanarium).

Pierwszy z celów projektu stanowi wyjście naprzeciw oczekiwaniom służb oraz społeczeństwa, które bardzo dużo zawdzięcza zwierzętom wykorzystywanym do celów służbowych (np. w zakresie ratownictwa i poszukiwania osób), a sprowadza się do moralnego oraz etycznego obowiązku zapewnienia godnej egzystencji zwierzętom wycofanym ze służby. Projekt przewiduje wprowadzenie świadczenia dla opiekuna zwierzęcia, które służyło będzie pokryciu wydatków niezbędnych dla zwierzęcia po zakończeniu służby. Świadczenie będzie płatne z budżetu państwa za pośrednictwem organów, które dokonały wycofania zwierzęcia ze służby. Jednocześnie dokonano poszerzenia katalogu podmiotów: służb, formacji oraz jednostek funkcjonujących na terytorium kraju, które korzystają ze zwierząt w celach specjalnych, gdyż ich liczba wzrasta, co oznacza, że zwierzęta cieszą się szerokim uznaniem personelu tych podmiotów jako wręcz niezbędne wsparcie w realizacji zadań.

Kolejnym z celów projektu jest wprowadzenie zakazu wykorzystywania zwierząt w cyrkach lub do podobnych pokazów, związanych z wykorzystywaniem zwierząt w celach rozrywkowych. W cyrkach wykorzystywane są głównie zwierzęta, które w naturze występują jako zwierzęta wolno żyjące (dzikie). Cyrki nie są w stanie zapewnić

zwierzętom warunków adekwatnych do ich potrzeb, m.in. kontaktu ze stadem, możliwości izolacji, kiedy tego potrzebują, pełnowymiarowych wybiegów, stymulacji psychiczno-ruchowej, poczucia bezpieczeństwa, możliwości samodzielnego zdobywania pożywienia przez dzikie zwierzęta oraz dostosowania diety do indywidualnych potrzeb.

W Polsce istnieje kilkanaście cyrków, które wykorzystują w swoich przedstawieniach zwierzęta. Do największych należą: Cyrk Zalewski, Cyrk Korona, Cyrk Arena, Cyrk Safari. Ogólną liczbę zwierząt w cyrkach szacuje się na około 250 osobników. W ostatnich latach przetrzymywało się w nich takie zwierzęta jak: słonie, lwy, tygrysy, wielbłądy, foki, lamy, zebry, krokodyle, fretki, konie, kozy, węże, warany, legwany, psy i koty.

W cyrkach zarówno zwierzęta dzikie, jak i udomowione dotyka szereg schorzeń. Począwszy od zaburzeń psychicznych, po urazy i choroby związane z tresurą i przyjmowaniem nienaturalnych postaw. Bardzo często u wszystkich gatunków obserwuje się stereotypie oraz problemy zdrowotne wywołane patologicznymi postawami i zaburzeniami w motoryce, takie jak stany zapalne stawów i przewlekłe urazy. Nauka sztuczek nie leżących w naturze dzikich zwierząt, wymaga często brutalnych metod tresury, w tym głodzenia. Zazwyczaj ma to miejsce, kiedy zwierzęta są jeszcze młode. Podczas tresury wykorzystywane są haki, elektryczne pałki, łańcuchy i pejce, które mogą poważnie narażać zdrowie, a czasem nawet życie zwierząt.

W Polsce sezon cyrkowy trwa zwykle od lutego do listopada, a cyrki w od 260 do 280 dni odwiedzają średnio 200 miejscowości, pokonując w tym czasie nawet 10 000 km. W systemie, w którym cyrki każdego dnia przemieszczają się z miejsca na miejsce, nie sposób jest zapewnić jakiegokolwiek gatunkowi, zarówno dzikiemu, jak i udomowionemu, warunków niezbędnych do realizacji naturalnych potrzeb. Konie dla przykładu powinny być utrzymywane w boksach, których powierzchnia powinna wynosić co najmniej 9 m² w przypadku koni o wysokości w kłębie powyżej 1,47m i 6m² dla koni niższych. Na stanowiskach na uwięzi, których wymiary powinny wynosić w przypadku utrzymywania koni dorosłych o wysokości w kłębie: do 147 cm - szerokość co najmniej 1,6 m i długości co najmniej 2,1 m; powyżej 147 cm - szerokość co najmniej 1,8 m i długości co najmniej 3,1 m. Przy czym stajnie stanowiskowe uważane są przez specjalistów za najgorsze, bo wiązanie koni jest niezgodne z ich naturą, a w wielu

krajach jest wręcz to zabronione. W przypadku utrzymania w systemie wolnostanowiskowym bez uwięzi na jednego dorosłego konia powinna przypadać powierzchnia 10 m². Tymczasem konie w cyrkach w Polsce utrzymywane są zwykle w pojazdach, w których są transportowane, lub w namiotach, z innymi gatunkami zwierząt. W warunkach cyrkowych nie ma więc możliwości zapewnienia koniom takich warunków, w których mogą realizować swoje potrzeby gatunkowe. Ponadto konie są zwierzętami dnia długiego, w związku z czym potrzebują dużo światła i czystego powietrza. Dlatego miejsca utrzymywania koni powinny być wysokie (3,5-4 m), dobrze oświetlone i posiadać dobrą wentylację, co w żaden sposób nie jest możliwe do realizacji w warunkach cyrkowych. Konie wymagają również bardzo dużo ruchu. Każdy dorosły koń potrzebuje co najmniej 20-50 m² wybiegu, a przy wypasie co najmniej 0,5 ha pastwiska. W przypadku utrzymania koni w systemie otwartym powierzchnia, na której utrzymuje się konie powinna być ogrodzona, zgodnie z przepisami, trwałym ogrodzeniem i powinna wynosić co najmniej 0,1ha na osobnika. W przypadku cyrków jest to niemożliwe, by codziennie w innym miejscu grodzić trwałym ogrodzeniem wybieg dla zwierząt.

Podobnie sprawa wygląda w przypadku zwierząt dzikich. Lwy i tygrysy to największe kotowate – figurują na liście najbardziej niebezpiecznych gatunków w Polsce i są zarazem też jedynymi kotowatymi wykorzystywanymi przez polskie cyrki do pokazów. Są to zwierzęta o bardzo dużych wymaganiach terytorialnych. Terytorium pojedynczego tygrysa, w zależności od podgatunku, płci i zasobów pokarmu na danym terenie, może wynosić nawet kilkaset kilometrów kwadratowych – średnio taką powierzchnię mają również terytoria grup lwów afrykańskich. Lwy w naturze żyją w grupach złożonych ze spokrewnionych samic, młodych i jednego (w rzadkich przypadkach więcej) samca. Biorąc pod uwagę rozmiar terytoriów lwów i tygrysów oraz tryb ich życia niemożliwym jest oddanie w niewoli choćby częściowo warunków, których potrzebują.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2004 r. w sprawie warunków hodowli i utrzymywania poszczególnych grup gatunków zwierząt w ogrodzie zoologicznym określa minimalny wybieg dla 1 tygrysa jako 10 metrów kwadratowych pomieszczenia wewnętrznego i 50 metrów kwadratowych pomieszczenia zewnętrznego.

Minimalna wysokość pomieszczeń określona jest w rozporządzeniu na 3 metry. Ponadto tygrysy powinny mieć zapewnione urządzenia do wspinania się (są to warunki minimalne i niezbędne wyposażenie pomieszczeń określonych w rozporządzeniu). W warunkach cyrkowych drapieżniki te są utrzymywane tylko i wyłącznie w przyczepach samochodowych, niezapewniających odpowiednich rozmiarów pomieszczeń oraz wcale wybiegów zewnętrznych. Rozporządzenie dotyczące minimalnych wymagań w przypadku słońi nakazuje zapewnienie im sadzawki, a także wybiegu 150 m² w przypadku samicy i 200 m² w przypadku samca oraz pomieszczenia wewnętrznego odpowiednio 30 m² i 50 m². W żadnym wypadku cyrk na terenie Polski nie zapewnił tym wyjątkowo inteligentnym i jednocześnie niebezpiecznym zwierzętom warunków zgodnych z potrzebami gatunkowymi. Trudno zresztą sobie wyobrazić, że każdego dnia w innym mieście na trasie występów cyrk buduje bezpieczny i dobrze zabezpieczony wybieg dla słońia oraz na jego terenie wykopuje odpowiednio dużą sadzawkę i wypełnia ją wodą.

Należy tu podkreślić, że rozporządzenie dotyczące minimalnych warunków utrzymania zwierząt w ogrodzie zoologicznym jest jedynym aktem prawnym regulującym ten aspekt w przepisach krajowych. Trudno jednak wnioskować, że zwierzęta utrzymywane w cyrku będą miały inne minimalne potrzeby gatunkowe, niż w przypadku zwierząt tego samego gatunku utrzymywanych w ogrodach zoologicznych.

Zwierzęta niebezpieczne są przetrzymywane i prezentowane na arenach cyrkowych z naruszeniem wszystkich przepisów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 3 sierpnia 2011 r. w sprawie gatunków zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi. Wynika to z braku możliwości na przykład codziennego wkopywania wybiegu niedźwiedzia na 1,5 m w ziemię, czy budowania śluz i podwójnie zabezpieczonych przejść. Słonie zawsze prezentowane były na arenach bez jakichkolwiek zabezpieczeń, podczas gdy rozporządzenie określa precyzyjnie bardzo wyśrubowane wymagania dotyczące przetrzymywania tych wyjątkowo niebezpiecznych zwierząt: wybieg otoczony 4-metrowym ogrodzeniem wykonanym z kształtowników lub rur metalowych, grubościennych, o średnicy nie mniejszej niż 15 cm, lub z innego wytrzymałego materiału, elementy wypełniające ramy ogrodzeń ustawione po skosie oraz dodatkowym zabezpieczeniem, uniemożliwiającym podejście do ogrodzenia na odległość mniejszą niż 3 metry. Prawidłowa konstrukcja takiego wybiegu w formie składanej, jego przewożenie

i codzienny montaż i demontaż jest w sposób oczywisty niemożliwe do przeprowadzenia w warunkach cyrkowych.

Ponadto wszystkie zwierzęta, zarówno dzikie jak i udomowione są narażone na ogromny stres, związany z przebywaniem każdego dnia w innym miejscu, na innym terytorium, z nowymi zapachami i dźwiękami oraz na stres związany z przemieszczaniem się każdego dnia z miejsca na miejsce. Zwierzęta podczas spektakli rozrywkowych narażone są na ogromny stres, związany z dudniącą i głośną muzyką, stroboskopowym światłem, okrzykami publiczności. Stresu tego nie można wyeliminować żadnym zaostreniem przepisów, dotyczących wykorzystywania zwierząt w cyrkach.

Działalność cyrkową polegającą na wykorzystywaniu zwierząt stanowczo potępił Komitet Psychologii Polskiej Akademii Nauk w uchwale z dnia 27 marca 2015 r. Komitet zwrócił w szczególności uwagę na to, jaki szkodliwy wpływ na rozwój i wychowanie dzieci i młodzieży mają cyrki z udziałem zwierząt. Jak słusznie zauważył Komitet, dzieci obserwują na arenie zwierzęta zmuszane do zachowań i wykonywania sztuczek, które nie należą do repertuaru ich zachowań naturalnych, a po występach często oglądają je w ciężarówkach, klatkach czy na uwięzi, co może utrwalać ich przekonanie, że nie ma niczego złego w takim traktowaniu zwierząt w niewoli. Również zdaniem Komitetu nie budzi żadnych wątpliwości fakt, że aby wymusić na zwierzętach uległość i posłuszeństwo stosowane są brutalne metody tresury, a zwierzęta przebywają w niewłaściwych warunkach bytowania i poddawane są permanentnemu stresowi.

Jak wynika z opinii specjalistów z Polskiej Akademii Nauk, dr Agnieszki Sergiel, dr Agnieszki Olszańskiej oraz dr hab. Nutrii Selva z dnia 13 marca 2018 r. jak również opinii prof. dr hab. Wojciecha Pisuli z dnia 7 marca 2018 r. z uwagi na obwoźny charakter działalności cyrkowej, zapewnienie zwierzętom warunków odpowiednich dla ich zdrowia fizycznego jak i psychicznego jest niemożliwe. Cyrki musiałyby zapewnić zwierzętom takie same warunki, jakie mają w ogrodach zoologicznych, co jest niewykonalne, zatem jedynym środkiem pozwalającym na ochronę zwierząt jest całkowity zakaz ich wykorzystywania w cyrkach.

Całkowity zakaz wykorzystywania zwierząt w cyrkach obowiązuje w: Grecji, Boliwii, Chinach, Bośni i Hercegowinie, Brazylii, na Cyprze i na Malcie.

Zakaz wykorzystywania zwierząt dzikich wprowadziły: Finlandia, Austria, Szwecja, Chorwacja, Izrael, Peru, Singapur, Holandia, Węgry, Kostaryka, Belgia, Słowenia, Kolumbia, Paragwaj, a do 2020 r. zacznie on obowiązywać w Wielkiej Brytanii. W Czechach, Danii, Estonii, Finlandii, Australii, USA, Szwajcarii, Kanadzie, Nowej Zelandii, Hiszpanii, Portugalii, Szwecji, Ekwadorze i na Węgrzech wprowadzono częściowe ograniczenia. Ponad 100 miast w Hiszpanii wprowadziło już lokalne zakazy oraz planowane jest wprowadzenie całkowitego zakazu wykorzystywania zwierząt w cyrkach na terenie Katalonii. Podobnie postępują władze w poszczególnych miastach Irlandii, Kanady, Argentyny i Stanów Zjednoczonych.

Od początku 2017 roku pod petycją na rzecz zakazu wykorzystywania zwierząt w cyrkach podpisało się 118 tysięcy osób. Komisja do Spraw Petycji w lipcu 2017 r. pozytywnie rozpatrzyła apel i wystosowała dezyderat do Prezesa Rady Ministrów.

Projekt dotyczy częściowo kwestii regulowanych prawem Unii Europejskiej. Dotyczy to art. 12 ust. 4 c ustawy o ochronie zwierząt, zawartego w art. 1 pkt 2 projektu oraz art. 17 ust. 5 ustawy o ochronie zwierząt, zawartego w art. 1 pkt 3 projektu.

Wejście w życie projektu spowoduje powstanie skutków finansowych po stronie budżetu państwa, związanych z koniecznością pokrycia świadczeń dla zwierząt wycofanych ze służby oraz cyrków.